A VÖRÖS EMIGRÁCIÓ ÉS A NEMZETKÖZI SAJTÓ

SZALAY-BERZEVICZY ANDRÁS

A kiegyezés korának konzervatív-liberálisait egységbe tömörítő Szabadelvű Párt 1875-től 1906-ig egymást követően nyolc országgyűlési választást nyert meg. A stabil kormányzás – többnyire kétharmados többséggel – három évtizeden át tartott. A dualizmus első három évtizede aligha lehetett volna sikeres, ha nincs tartós központi kormányzat. A szabadelvűek hegemóniája azonban nem jelentette a kormánykritikus hangok, kezdeményezések hiányát. A 19. század végén már megjelentek az agrárszocialisták, a szociáldemokraták, a katolikus néppártiak és a polgári radikálisok szervezetei. Az 1905-ös kormányválság fel is erősítette a baloldali politikai erők láthatóságát a függetlenségi és 48-as pártok sokszínű koalíciójának éveiben. Az októbristák 1918/19-es országvesztése, majd a kommunisták 133 napos terroruralma azonban közel három évtizedre zárójelbe tette a hazai baloldal hatalomgyakorlási törekvéseit. A radikálisok közül ki kelet felé, ki Nyugatra emigrált. Politikai orientációjuk égtájkövető volt, kinek Lenin, kinek Wilson, a lényeg, hogy külföldről jöjjön az útmutatás. Emigráltak tehát, de ez nem jelentette azt, hogy az immár az antant által is támogatott, legitim magyar nemzeti kormánnyal szembeni küzdelmüket feladták volna, sőt. A vörös emigráció tagjai az 1920-as években is folytatták a Bethlen-kormány aláaknázási kísérleteit a bécsi, párizsi, a szovjet-orosz és az amerikai sajtó hasábjain. Céljuk az volt, hogy a külföldi érdekcsoportok támogatásának megszerzésével külföldről döntsék meg a magyar kormányt. A történelem aktorai nem vésznek el, csak átalakulnak. A modern kori magyar politikatörténetben két párhuzamos valóság küzdelme figyelhető meg újra és újra. Rendre nemzeti-patrióta erők küzdenek meg internacionalista-globalista mozgalmakkal. Visszatérő mintázat az is, ahogyan a nemzetközi támogatottságú magyarországi baloldal a külföldi sajtót használja fegyverként. Így volt ez a polgári radikalizmus hajnalán a Tisza-kormánnyal, majd a vörös emigráció éveiben a Bethlen-kormánnyal szemben is.

A MAGYAR(ORSZÁGI) BALOLDAL ÉBREDÉSE

Noha a szabadelvűek fölényesen nyerték a háromévenként kiírt választásokat, a 19. század végén megjelentek azok a társadalmi és politikai szervezetek, amelyek a 67-es kormány leendő ellenzékét jelentették. Már 1870-től megjelenik hazánkban a szakegyletek országos hálózata, 1890-ben létrejön az agrárszocialista mozgalom és a Magyarországi Szociáldemokrata Párt, melynek céljai egybeesnek a II. Internacionálé irányelveivel, azaz a magántulajdonra épülő kapitalista gazdaság megdöntésének célkitűzésével. 1896-ban megszületik a Magyar Gazdaszövetség, 1897-ben a Független Szocialista Párt, 1898-ban pedig a Hangya Szövetkezet. 1900-ban feláll a liberális Vázsonyi Vilmos vezette

Demokrata Párt, majd megalakul a *Huszadik Század* című folyóirat, a Társadalomtudományi Társaság, az MSZDP által gründolt *Szocializmus* című folyóirat, valamint a többnyire baloldali értelmiségiet tömörítő Galilei-kör. Míg 1905-ben 18 ezer taggal, rá egy évre már 58 ezerrel rendelkeznek a magyar szakszervezetek. A *Szocializmus* rendszeresen beszámolt az Internacionálé kongresszusairól, az 1908-as alapítású *Nyugat* egyik első esszéje pedig Kunfi Zsigmond *Marx* című tanulmánya volt. A szociáldemokraták az anarchoszindikalista Szabó Ervin vezetésével elkezdik megszervezni a munkástanácsokat, szorosabbá fűzik kapcsolataikat a szovjet bolsevikokkal, méghozzá olyannyira, hogy azok odaát lapjaikban éltetik a magyar baloldal ébredését.

Politikai közösséget sokáig nem alkottak, hiszen frakciók sokasága osztotta meg őket a polgári radikálisoktól a szociáldemokratákon át a szovjetbarát hazai bolsevikokig. 1918–19-re azonban mégiscsak feláll a szivárványkoalíció, és a két „forradalom" [valójában kettős államcsíny – *a Szerk.*] között folytonosság is látható, hiszen a Károlyi-féle Függetlenségi és 48-as Párt, a Jászi Oszkár vezette Országos Polgári Radikális Párt, valamint a Garami Ernő és Kunfi Zsigmond által irányított Magyarországi Szociáldemokrata Párt 1918. október 24-én létrehozza a Magyar Nemzeti Tanácsot, melyben a szociáldemokraták közül többen szerepet kaptak a Tanácsköztársaság kormányában is. Így például Bőhm Vilmos, aki a Berinkey-kormány hadügyminisztere, majd a Vörös Hadsereg főparancsnoka lett, vagy Garbai Sándor, aki a Nemzeti Tanács tagjából a Tanácsköztársaság Forradalmi Kormányzótanácsának elnökévé vált, esetleg Kunfi, aki sorrendben a Károlyi-kormány tárca nélküli munkaügyi és népjóléti minisztere, a Berinkey-kormány közoktatásügyi minisztere, majd a Tanácsköztársaság kulturális népbiztosa volt.

A szabadkőművesek – elviekben politikamentes – Magyarországi Szimbolikus Nagypáholya anyagilag támogatta az általános és titkos szavazati jogért és radikális földreformért küzdő polgári radikális–szabadgondolkodó–szocialista mozgalmakat. 1905-ben Garami Ernő *Előre* című vezércikkével kerül az újságárusok standjaira a *Népszava* napilap, mely jelentősen felerősíti az agrárszocialisták és munkások hangját, s rendszeresen közöl cikkeket a német szociáldemokraták folyóiratából, a *Die Neue Zeit*ből, ezzel erősítve az internacionalizmust. Mivel a választójogi és szociális reformok késlekedtek, és a véderővita a választók többségét a függetlenségpártiak mellé vonzotta, 1906-ban a 48-asok és a szabadelvűekből kivált mérsékelt 67-esek, disszidensek alapíthattak koalíciós kormányt. A baloldali agitáció azonban nem szünetelt. A szárnyaikat bontogató szociáldemokraták kormányellenes támadásaihoz a nyugati sajtót is módszeresen kezdték felhasználni. „A magyar szociáldemokraták szerint a magyarországi viszonyokat erősen bíráló angol sajtó rendkívül helyesen ítéli meg a helyzetet" – írta például a *Népszava* 1907. december 18-án. A tömegsajtó felemelkedésének hajnalán járunk, a napilapokra pedig már akkoriban érvényes volt a negatív hírek előtérbe helyezése. Így a nagy kiadók örömmel fogadták a szennyest külföldön kiteregető ellenzéki politikusok írásait. Annál is inkább, mert Magyarországnak a kiegyezés óta tartó jó percepciója Nyugaton 1907 környékén – a csernovai tragédia, Bosznia annexiója, a Lex Apponyi, valamint az elmaradt szociális és választójogi reformok miatt – negatívba fordult. Egy korabeli, *A koalíczió tervei és alkotásai* című könyv ezt a következőképpen összegzi:

> „A külföldi sajtó azt az álláspontot látszott elfoglalni, hogy a Bécsből jövő, Magyarországra vonatkozó hírek a hitelesek és tárgyilagosak, míg a közvetlenül Magyarországról származó és a tévedéseket és ferdítéseket helyreigazító információk csak a magyarok túlzó, egyoldalú álláspontját képviselik. A külföldi sajtó e magatartása kétféle szempontból volt káros. Először, mert szinte nemzetközi vád alá helyezte a magyar politikai törekvéseket. Másodszor rossz hírbe hozta a közgazdasági életünket, mely pedig a külföldi renomét, már csak a piaci értékesítés szempontjából sem nélkülözheti."[1]

1 Papharaszti: *A koalíczió tervei és alkotásai*. Hornyánszky Viktor kiad., Bp. 1909.

Jómadarak – Karl Kraus *Búcsúztató – Halotti ének az Osztrák–Magyar Monarchia felett* (1918) című könyvének magyar kiadása, a császári sast koporsóba záró, frígiai sapkát viselő alakkal, 1919 *(Wikimedia Commons)*

Kijelenthető, hogy a századfordulótól kezdve „a negatív hírek hordozói és alakítói között mind nagyobb szerep jutott az itthoni és külföldi magyarság változatos csoportjainak" (Keresztúry Dezső).

Az ellenzék egységesülési törekvéseit az 1912. májusi vérvörös csütörtök tragikus eseményei tovább fokozták. A második Tisza-kormány 1913. júniusi megalakulását követően Magyarország ellen a nyugati sajtókritikák korábban nem ismert fordulatszámra váltottak, amelyhez a táptalajt elsősorban a magyar választójogi viták szolgáltatták. A választójog bővítésével kapcsolatos elképzelések magát a parlamenti és azon kívüli ellenzéket is megosztották, de a Nemzeti Munkapárt mint közös ellenségkép mégiscsak egybekovácsolta a konzervatívabb szemléletűeket a radikálisokkal. A brit *Economist* 1913. május 8-án a következőket jegyezte meg: „A magyar választójogi törvény autokratikus, mert korlátlan hatalmat ad Magyarország társadalmi zsarnokai számára.

[…] A magyarok a porosz cezarizmust és imperializmust másolják." Ezeket az uszító jelzőket annak a gyarmattartó brit birodalomnak a sajtója írta le, amely nem volt rest afrikai és ázsiai gyarmatain akár tömegmészárlások árán is megfékezni a helyi függetlenségi mozgalmakat.

Az Országos Függetlenségi és 48-as Párt, a szociáldemokraták, valamint a polgári radikálisok összeállítása továbberősítette a Tisza-kormány elleni sajtóhadjáratot mind itthon, mind pedig külföldön. A magyar ellenzéknek komoly szerepe volt abban, hogy Tiszát a háború fő felelősének kiáltották ki külföldön, annak ellenére, hogy ő volt az egyedüli, aki a héttagú koronatanácsban a Szerbiának küldött ultimátum ellen szavazott. Károlyi Mihály még tíz év múlva is jegyzett olyan cikket a *New York Times*ban, melyben Tiszát a nagy háború első számú felelősének nevezte. Vagy itt van Bédy-Schwimmer Róza, szintén a későbbi októbrista emigráció tagja, aki 1904-ben megalapította a Magyar Feminista Szövetséget, szoros kapcsolatot ápolt a magyar baloldalt támogató szabadkőművesekkel, nem mellesleg Károlyi nevezte ki a „népköztársaság" svájci követének. Egyszóval az 1918 októberében felállt Magyar Nemzeti Tanács körei már egy-másfél évtizede megszerveződtek. 1917-ben ugyanez a kör, Vázsonyi Vilmos vezetésével, megalakította a Választójogi Blokkot, egyesítve a Károlyi-pártot, a Polgári Radikális Pártot, az MSZDP-t és saját Polgári Demokrata Pártját, névleg a választójogi törvények módosítása céljával. Berzeviczy Albert, az Országgyűlés korábbi elnöke naplójába azt jegyezte le, hogy a meglehetősen vegyes ellenzékből Vázsonyi Vilmossal lehetett legkönnyebben szót érteni „a Károlyi-párti szélsőradikálisokkal" összevetve.[2]

„sajtóhadjáratot indítottak itthon és külföldön"

A háború végéhez közeledve Jászi Oszkár megálmodta a dunai konföderáció vízióját, ennek keretében, azaz a román, magyar és Duna menti szláv nemzetállamok föderatív államszövetségben, afféle „Kelet Svájcaként" egyenlőségben és együttműködésben élhettek volna együtt a szomszédos népek. Ez éles ellentétben állt Tisza nemzetiségi elképzelésével, amit elnyomónak, anakronisztikusnak és asszimilatívnak tartott. Bírálatai csak erősödtek Horthy kormányzóvá választását követően. Véleménye szerint Horthy kiszorította az ellenzéket, megszüntette a sajtó szabadságát, és a nemzetiségeket Trianon megcélzott revíziójával újra az erőszakos magyarosítás lánctalpa alá akarta gyűrni. Jászi eszményképe Nagy-Britannia, Franciaország és Belgium volt, a maguk – szerinte – multinacionális és a nemzetiségieket tiszteletben tartó társadalmával. A Károlyi-kormányban három hónapig töltötte be a nemzetiségi ügyekért felelős miniszter tisztségét, ezalatt az Eötvös-féle 1868-as liberális nemzetiségi törvényt és Woodrow Wilson nemzetiségek önrendelkezését hirdető 14 pontját tartotta irányfényeknek (az Apponyi és Berzeviczy által előkészített, a magyar nyelvoktatást erősítő 1907-es népiskolai törvény számára antidemokratikus-ultrakonzervatív volt).

Jászi kormánykritikáit többnyire az elvileg társadalomtudományokkal foglalkozó *Huszadik Század*ban publikálta, melyből folyamatosan merített, sőt hasábjain rendszeresen helyet is kapott a nyugati média és a kisantantsajtó. Jászi szoros kapcsolatot tartott fent a sajtópropagandája miatt közkeletűen „Magyarország sírásójának" nevezett Scotus Viatorral, polgári nevén Robert Seton-Watsonnal, aki az *Új Európa* című kiadványában rendre helyet adott Monarchia- és magyarellenes, szlavofil és pánszláv ideológiát terjesztő szerzőknek. A lapban nem maradt el Jászi Oszkár méltatása sem, aki azt jegyezte fel erről, hogy „Scotus Viator kitűnő cikke [jelent meg] a *New Europe* 1919. augusztus 14-i számában, melyben személyemmel nagyon szimpatikusan foglalkozik".[3] Jászi Oszkár és Szende Pál rendszeresen kaptak felületet a *New Europe*ban, cserébe a *Huszadik Század* is lehozta a „Skót Vándor" magyar kormányt bíráló írásait. Seton-Watsonhoz írt egyik levelében Jászi arról beszél, hogy „az Ön politikai meggyőződését és céljait Magyarországgal kapcsolatosan teljes

2 *„Az ország belepusztul ebbe a háborúba". Berzeviczy Albert naplója 1914–1920.* szerk. Gali Máté – Kovács Kiss Gyöngy, Komp-Press–Korunk, Kolozsvár, 2014. 155.
3 *Jászi Oszkár naplója 1919–1923.* szerk. Litván György, MTA TTI, Bp. 2001. 76.

Az új Közép-Európát ábrázoló párizsi *Le Petit Journal* 1920. március 14-i címlapja *(Szalay-Berzeviczy András gyűjteménye – TranzPress Kft.)*

mértékben magamévá teszem".[4] A rokonlelkek egyébként még a II. világháborút követő években is aktív levelezésben álltak egymással. Jegyezzük meg: Harold Nicholson, a brit békedelegáció egyik tagjának naplójából tudjuk, hogy Seton-Watson Magyarország-kommentárjai nélkül a határkijelölő bizottságok aligha teljesítették volna küldetésüket.

4 Jászi Oszkár levele Robert Seton-Watsonnak, 1912 február 14. Közli: *Jászi Oszkár válogatott levelei.* szerk. Litván György – Varga F. János, Magvető, Bp. 1991. 194.

GURULÓ DOLLÁROK, FRANKOK, KORONÁK ÉS RUBELEK

A Károlyi-párt már a háború éveiben megkezdte a kapcsolatépítést az antanttal. A németellenes gróf parlamenti beszédeit gyakran idézték az angolszász lapok. Közreműködése nélkülözhetetlen volt ahhoz a nyugati sajtóképhez, mely szerint Magyarországot egy szűk, arisztokrata germanofil elit vezeti.[5] Jászi Oszkár *A fény Keletről jön* című írásában 1919 elején még nem rejti véka alá az „orosz forradalom" iránt érzett szimpátiáját, ám a vörösterrorba forduló Tanácsköztársaság hetei alatt orientációja végleg nyugati irányba fordult.

Az emigráció első éveiben a mindössze három nyarat látott *Bécsi Magyar Újság* volt a legmeghatározóbb. A vörös emigráció először Bécsben, aztán New Yorkban és Párizsban próbált szerencsét, de jól ismert a moszkvai tagozat is. A szociáldemokratákat és kommunistákat a forradalmakig legalább a nevük elválasztotta egymástól, de az emigrációban ez a különbség már elmosódott. E jelenséget egy amerikai magyar lap, a *St. Louis és vidéke* 1924. február 8-án a következőképpen ecsetelte: „Felemelő látvány volt tapasztalni, hogy a demokrata, a radikális-progresszív, a szocialista és kommunista árnyalatok harmonikus összhangba olvadtak." Az emigráció színes koalícióhoz hasonlított, ám a legkülönfélébb irányokba fejlődő értékrendekkel. Mindezt Jászi 1920. május 3-i naplóbejegyzésénél egyenesen így írja le: „Teljes a diszharmónia. Dogmatizmus, féltékenykedés, ideológiai zűrzavar. Míg Juhász-Nagy retteg a szocializmustól és a szukcessziós államokkal nem akar semmiféle összeköttetésbe lépni", addig Kunfi Zsigmond – hozzá hasonlóan – élesen bírálja a szovjet bolsevikokat, és nem hajlandó olyan szerkesztőségekben dolgozni, melyet anyagilag a kisantant támogat. Innen tudjuk meg, hogy Hock János nem mondott volna le a területi integritásról, de Károlyival, Szendével és Jászival ellentétben nem szövetkezett volna az utódállamok vezetőivel sem. Míg Károlyi Moszkva felé vette az irányt, addig Jászinak ez elfogadhatatlan volt, és a '20-as évek közepén már úttévesztésnek nevezte azt is, hogy 1918-ban koalíciós kormányt alakítottak. Az októbristák között a kor közvéleménye megkülönböztetett nemzetit és nemzetközit, francia, amerikai, kisantant és szovjet orientációjút, mely ideológiai törésvonalak sok belső feszültséget okoztak.

kormánypuccson dolgozott a bécsi emigráció

De vissza Jászi Oszkárhoz, aki szolgálatait először a csehszlovák külügyminiszternek, Eduard Benešnek ajánlotta fel. Így írt a későbbi magyarellenes dekrétumok névadója iránt érzett szimpátiájáról: „Beneš külügyminiszter nagyon disztingvált és intelligens. Legnagyobbrészt osztotta felfogásomat. […] Kitűnő benyomást tett ránk. Tiszta, világos eszű ember sok realitásérzékkel. Finom és megértő lélek. Nobilis és előkelő. Az a benyomásom, hogy Károlyival és velem szemben meleg érzelmekkel van, s teljesen megbízik bennünk."[6] A Jászi-csoportban Beneš erősítette meg, hogy a Horthy-rendszer megdöntése csak külföldről lehetséges. Jászi fel is jegyezte, hogy „a fő dolog a magyar helyzet megoldását külpolitikailag érlelni. […] Nem szabad pártpolitikát csinálni. Néhány tiszta, okos és energikus ember eldöntheti a magyarkérdés további sorsát."[7] Beneš különben a kormánypuccson dolgozó magyar emigráció székhelyét Bécs helyett Csehországba akarta helyezni. Beneš Jászi Oszkár Duna-konföderációs elméletét felhasználta a trianoni békediktátum tárgyalása során a szláv narratíva alátámasztására, utána pedig a Horthy-ellenességben találtak egymásra. Néhány héttel a szerződés aláírása előtt Jászi, Szende és Károlyi Beneš lakásán „ozsonnázott", ahol a csehszlovák külügyminiszter tájékoztatta őket „az emigráció megszervezésének szükségességéről, koalíciós alapon, esetleg a kommunisták bevonásával […] Cél: Horthyék megbuktatása, a demokratikus köztársaság helyreállítása, a földkérdés megoldása, messzemenő szociálpolitika. A külpolitikában küzdelem a revans ellen, békés és intenzív összeköttetés az új államokkal, törekvés lojális népszövetségre, az emigráció összeköttetést keresne a rokon pártokkal, Leninnel is."[8] Beneš fel is ajánlotta a közvetítést

5 Vö. *The New York Times*, 1916. október 7.
6 *Jászi Oszkár naplója*. *I.m.* 67.
7 *Uo.* 98.
8 *Uo.* 97.

Lenin irányába, Prágában német és francia lap indítására buzdította a magyar októbristákat, hogy – Jászi szavaival élve – „igyekezzünk a külföld figyelmét ráirányítani koncepciónkra".

Amikor belátják, hogy Magyarország sorsát csupán a szomszédok támogatásával irányítani nem lehet, a szélesebb körű nyugati közvélemény befolyásolását tűzik ki célul. New Yorkba veszik az irányt, méghozzá azzal a céllal, hogy megakadályozzák a népszövetségi kölcsön amerikai pénzpiacokon való kamatoztatását, felépítsenek egy radikálisan magyarellenes narratívát, s megszerezzék a kint élő magyarok támogatását. Vállalkozásuk nem volt éppen kishitű, hiszen az emigránsoktól – így például magától Károlyi Mihálytól – az Egyesült Államok megtagadta a beutazási engedélyt, a Wilson alatti-utáni USA pedig eleve bizalmatlan volt a baloldali forradalmárokkal szemben. Károlyi beutazási engedélyét és Jászi vízumát végül maga a csehszlovák külügyminiszter intézte el. Az Amerikába érő októbristák első hulláma – Hock János és a majd ott is letelepedő Jászi Oszkár – azon dolgoztak, hogy megnyerjék az általános választójog, illetve „a magyar demokratikus átalakulás" gondolatának az amerikai–magyar közvéleményt.

Mindeközben Párizsban is létrejön egy magyar és francia nyelvű emigráns lap, a *Journal de Hongrois de Paris*, mégpedig napokkal azután, hogy Bethlen 1923 decemberében a Népszövetségnél tárgyal a kölcsönről. A lap főszerkesztője az a Halmi József, aki a kommün alatt a *Vörös Katona* munkatársa és rendőrségi népbiztos volt. Nyílt célja a Bethlen-ellenes sajtópropaganda és annak megakadályozása, hogy Magyarország a hitelt megkapja. Az újság a jól ismert emigrációs paneleket ismételte (nincs jogbiztonság, nem létezik sajtószabadság, sem gyülekezési jog, munkásüldözés van), ezek alapján pedig újra és újra felhívta a Népszövetséget, hogy amíg a konzervatívok vannak hatalmon Magyarország, ne kapjon kölcsönt. A Népszövetség nem hallgatta meg Halmi intelmeit, ellenben a párizsi rendőrség kiebrudálta az országból kommunista múltja miatt, így lapja gyorsan meg is szűnt. Göndör Ferenc *Ember* című lapja vette át tőle a stafétabotot, amely Moszkvából kapta hozzá a pénzt. Mindeközben Garami Ernő a brit Munkáspártnál kilincselt a Bethlen-kormány lejáratása érdekében.

Jászi kormánykritikus újságcikkek garmadáját jegyezte hazai, nyugati és a kisantant államok médiájában. Mindvégig azt a retorikai fogást alkalmazta, hogy a magyar ügyek jelentőségét azzal erősítse fel, hogy nemzetközi fajsúlyt biztosít nekik. „A magyar kérdés útja európai kérdés lett" – fogalmazott egyszer a *Bécsi Magyar Újság*ban. Idegen nyelven megjelent könyvei, a *Revolution and Counter Revolution in Hungary* (1924) vagy a *The Fall of the Habsburg Monarchy* (1929) újra és újra tűz alá vették a budapesti kormányokat. Jászi a Népszövetséget az irányban próbálta meggyőzni, hogy vonják vissza Magyarországtól a világháborút követően jóváhagyott újjáépítési kölcsönt. Bárhol is élt – Budapesten, Bécsben, Párizsban vagy New Yorkban – hosszú, 83 évig tartó élete során mindig küldetéstudatot érzett a Duna menti régió pacifikálása és demokratizálása iránt, ám ehhez nem volt rest idegen hatalmak szolgálatába állni. Régi harcostársával, Károlyi Mihállyal idővel eltávolodtak egymástól, Jászi ugyanis idegenkedve nézte barátja egyre szorosabb szövetségét a szovjet, majd a magyar kommunistákkal. 1930-ban Jászi már úgy fogalmazott a *New York Times*ban, hogy „az emigráció nem követheti Károlyi utasításait, hiszen ő már nem a régi, túlhaladta az októberi forradalom célkitűzéseit és a kommunizmus égisze alatt beszél." Úgy vélte, a hazai kormányt nem keleti, hanem nyugati szövetségesekkel kell megdönteni. Lelkesedése a nyugati politikusok iránt Trianon hónapjaiban sem lankadt. Többször hangoztatta, hogy a döntés elkerülhetetlen volt, noha a revízió létjogosultságát sem tagadta. Idealizmusa odáig ment, hogy sokszor visszaidézte Csehszlovákia köztársasági elnöke, Tomáš Masaryk őhozzá intézett bókját: „Ha Jászi Oszkár lenne Magyarország miniszterelnöke, akkor az utódállamok nyitottak lennének visszaadni azokat az elcsatolt területeket, ahol a magyarok egyértelmű többséget alkotnak."[9] Jászi Masaryk iránt is mély érzelmeket táplált, mondván, „kitűnő benyomást tett

9 Oscar Jászi: *Memorial Talk for Masaryk*. Oberlin College, Oberlin, Ohio, 1937.

TO SEEK AMERICAN SYMPATHY FOR HUNGARIAN LIBERTY

Remembering Kossuth's United States Visit, Members of the Independent Party Are Coming to Ask Our Aid for Democracy's Battle Against Austrian Autocracy.

By Alexander Konta.

WITHIN the last two years three Hungarian statesmen have visited this country—Count Apponyi, Count Karolyi, and Dr. von Parikshazy, the latter a well-known publicist as well as a former member of Parliament. And now, one of these three, Count Karolyi, has returned to us accompanied by a deputation of eight members of the Independent Party in the Hungarian Parliament, whose head he is.

There is purpose in these visits, a purpose which, in a way, has been made familiar to the American public. For, if these gentlemen have made their appeal here in the first place to Hungarian-Americans, their cause is of interest to all citizens of this country, whatever their origin, since it is the cause of democracy in Europe, whose inspiration and guidance the great American republic has been for over a century. What Kossuth found here more than fifty years ago—sympathy with a people striving to be free—these later Hungarian champions of true civic liberty come to seek here today. They would give to Hungary and the Hungarians true liberty, educational liberty, personal liberty. Their appeal is primarily not for financial assistance, but for moral support.

It is no new battle in which these Hungarian independents, the champions of democracy, are engaged. It is merely the culminating campaign of the Hungarian people's struggle to be truly free, to control its own affairs, a struggle which began immediately after the conclusion of the compromise with Austria in 1867. That compromise was wrong from the Austrian Crown by stress of arms: it was honestly won by blood and sacrifice. It was the achievement of a contest that itself had been born from the defeat of 1848, when Russian troops snatched victory from the hands of the Hungarian people in favor of an autocracy which, though outwardly changed, had in its essence remained true to the autocratic principles of Prince Metternich and the Holy Alliance.

Austria's Evasions.

Compromises wrung from an opponent who cannot help himself are apt to be evaded, if not broken. Austria has never dared to break this compact, but she has consistently evaded the fulfillment of its clauses whenever she has judged it safe to do so; and for this purpose she has generally managed to maintain in Hungary itself a party that, for many reasons, was willing to help her in thwarting the will of the Hungarian people. She has procrastinated, she has juggled with words, she has given the appearance for the reality; and, on occasion, when a strong man among the Hungarians was found willing to do her work, from ambition or for more material reasons, often even because he persuaded himself that he was serving his country's highest interests, Austria has ruled Hungary by force, extra-constitutionally. This is the case with the present Government at Budapest, under the Premiership of Count Tisza, a man of tremendous force like his father, but utterly indifferent as to the means he uses to gain his ends.

The means employed by Count Tisza in Austria's service are many. The election that placed him at the head of affairs was unprecedented in Hungarian history for its corruption of the electorate. Money was freely used; so were promises; so was alcohol. And a reign of intimidation, made possible by the present electoral laws of the country, was constituted to make victory doubly secure. The Hungarian electoral law, it should be explained, contains both a property and an educational qualification, both being so framed that a secret ballot is entirely out of the question. Americans certainly need not be told what power such clauses may put into the hands of unscrupulous politicians in a country whose organization is one of classes, in which the one above always can bring pressure to bear upon the one immediately below it, and where the ruling caste can exert compulsion from all directions. Count Tisza was put in power under this electoral system by a minority manipulated with sufficient adroitness to overcome the will of the people.

Playing with Fire.

It is to overthrow his rule, which is the rule of Austria, that the present desperate battle in the Hungarian Parliament is being waged. The minority, representing the real majority of the nation, is robbed of its rights, and, if it insists upon them, thrown out of the House by armed force. One of the members of the delegation accompanying Count Karolyi bears upon his body the cicatrix of a sabre cut received in one of these disgraceful affairs.

Nor is the electoral law of the country, which masquerades as manhood suffrage, but is in reality a means of coercion, the only injustice against which Count Karolyi and his party are fighting. Hungarian agriculture, industry, and education are all under the Austrian hand, exploited for Austria's profit and convenience. Hungary is chiefly an agricultural country. Under the customs regulations between the two partners of the Dual Monarchy, she is forced to sell her products to Austria, even as she is forced to buy her manufactured goods from that nation. Under the compromise of 1867, Hungary has been entitled to a national bank of her own; Austria has consistently, and for obvious reasons, withheld her consent to its establishment. And, whenever she has been too closely pressed, she has not scrupled to strengthen her position and prolong her supremacy by appealing to the hatreds of the many races that make up the Hungarian nationality.

This is playing with fire, but Vienna has never scrupled to play with it for the sake of a momentary autocratic advantage in her own dominions or in Hungary. The hatred between the different races in the country is gradually being healed, thanks to the Independent Party, which is not a Magyar or a Slav, but a national party in the widest sense of the word. Its programme is Hungary for the Hungarians, irrespective of race, true universal suffrage with the secret ballot, economic independence of Austria, free education—in other words, democracy in the full, the American sense of the word.

To this programme the most enlightened members of all the races living in Hungary subscribe. Time was, and it is not so very long ago, when there was a measure of truth in the charge that the Magyars, the race that founded the Kingdom of Hungary and maintained its Constitution and its freedom through a thousand years of battle with the Turks and the Empire; time was when the Magyars, fearing for their predominance in the kingdom, and doubting, with good reason, the degree of political wisdom attained by the other races settled in the country, deliberately set to work to secure their own predominance.

But times have changed. Ruthenians, Slovaks, Rumanians, Serbs, and Croats—all these races have progressed greatly within the last few years. Side by side with the development of their racial consciousness there has come to them a national consciousness, a realization of the fact that the modern State exists to serve and protect its citizens, to insure their welfare and further their interests, and that this modern State can be founded under the Hungarian flag, under the leadership of the Independent Party; that the means of its realization is democracy. And so in Hungary's national life, as in her politics, the divisions are less and less those of race and increasingly those of party. They all know that the oppression which retards their freedom and their prosperity is not exerted by one race within the kingdom, the Magyars, over all the others, but is exerted by Austria for Austria from Vienna.

Struggle Against Despotism.

This is the significance of the new situation in Hungary. The struggle is no longer one of races, but of the whole people against an alien despotism: it is the struggle of democracy against autocracy seeking to stifle its voice and hobble its feet.

Magyar oppression of the population of Hungary is a thing of the past. What remains is the oppression of the poor by the rich, of the small by the great, which, in the agricultural country that Hungary is, means, first of all and most of all, the oppression of the peasantry by the landlords. It does not make any difference whether the master of the land is a Magyar, a German, a Rumanian, a Slovak, or a Serb. Whatever his race, he looks to Vienna, the centre of aristocracy, the fountainhead of honors and profits, in exchange for services rendered.

This is the truth which most foreign writers about Hungary have not yet grasped. They still talk of Magyar oppression. It is a thing of the past, and the proof of my statement is ready to hand. If the Magyars still oppressed the other races of Hungary for their own profit, the emigration from the country would be made up almost entirely of non-Magyar Hungarians, of Slovaks, Ruthenians, Rumanians, Croats, Serbs. But our immigration statistics tell a different story. The percentage of Magyars in the total of Hungarian immigrants to this country demonstrates that the economic and cultural consequences of Austrian autocratic rule weigh as heavily upon them as upon the other races.

Karolyi's Programme.

When, on May 28, the Independent Party at a special meeting elected a new leadership to succeed the late Francis Kossuth, and chose Count Michael Karolyi for the post, the latter outlined the party's programme in his speech of acceptance, as follows:

The solution of great problems is expected from us, not only now, but in the future as well. It is not only our duty to bring about the fall of the present system of government, but we must make every effort to create and build up a new, strong, national, democratic Hungary. We must found a Hungary from which there shall be no more emigration, but to which there will be henceforth a perceptible immigration. This is the task which, in the coming battle, until I see this democratic Hungary actually established.

Our party is not held together by corruption and iron discipline, but by principles which are the common property of individual opinions of its members. And therein lies the strength of all opposition parties, and, at the same time, their weakness: that every member will remain in the party fold only so long as his convictions permit him to do so. It is the task of the leaders to harmonize these varying opinions, by which I do not mean principles, for our principles are fixed and definite. I shall endeavor to carry them to victory.

To this pronouncement Count Karolyi added shortly afterward:

My party and myself will fight for the economic independence of Hungary. And we will fight for honest, universal secret suffrage.

The distinction drawn by Count Karolyi between the "opinions" and the "principles" of the members of the Hungarian Independent Party is a significant one. It refers first of all, and most potently, to the division within its ranks on the subject of the question of total separation from Austria. The wing headed by Count Karolyi, the "Separatist" Independents, advocates complete severance of all ties with the empire. Its programme contemplates not merely economic independence, the severance of Hungarian home affairs without direct or indirect interference by Austria; it would also separate the two crowns, establish a Hungarian King at Budapest other than the Emperor of Austria, and end the military alliance between the two States.

The separatists reason that, as the alliance is at present, Hungary is, through Austria, an ally of Germany, and, what is more, considerably of a catspaw of that empire. They maintain that the cost of armed peace imposed upon them by this membership in the Triple Alliance is greater than their proportionate share; that Hungarian agriculture suffers from German agrarian protection without means of retaliation; that the country's international grouping exposes it to the ill-will and even the active hostility of Russia; and that, last but not least, Hungary's membership in the Triple Alliance closes to her the ever-flowing pockets of the banker of Europe—France.

An altogether independent Hungary, they conclude, can take advantage of its position untrammeled by alliances. It can consult its own best interests; its good-will can be turned into an asset to be used to its own advantage. It may adhere to the Triple Alliance; it may join the Triple Entente; best of all, it will be in a position to remain neutral and to devote its internal resources to peace.

The other wing of the party, headed by Count Apponyi, advocates complete separation of the internal affairs of the kingdom from those of the Austrian Empire, the cessation of all interference by Vienna in Hungarian domestic affairs, but insists that the crowns must remain united and the military alliance continued for the sake of peace and security.

Separation Not Advisable.

It has fallen to my share to be in this country the host of the leaders of the Hungarian Independent Party who have visited us. I shall also be the host of the delegation now on its way hither. As an American citizen, I sympathize, of course, with the party's aspirations toward a true democracy—a Hungary, as Count Karolyi expressed it on the occasion of his former visit, that "shall be a stronghold of the freedom of man in the heart of Europe"—but when it comes to the complete separation question, I side with Count Apponyi against Count Karolyi and his followers. I agree with Count Apponyi that the Independent programme of internal reform can be carried out without casting the country adrift alone and without external support on the sea of European politics.

Nay, more, I hold that Hungary without the Austro-German-Italian military alliance will be less free to carry out her democratic programme than she is today. It is incomprehensible to me why Hungary, standing alone, should be less exposed to Russian aggression and eventual attack than Hungary allied with the predominant power of Europe is today. It has been said by the Separatists that Hungary has now no commercial interests in the Balkans, and that the annexation of Bosnia-Herzegovina was, from her point of view, an unnecessary act of aggression, which has brought her no profit, but the reverse.

Even admitting this, the fact remains that she is face to face with a fait accompli, in whose accomplishment she acquiesced at the time, and whose consequences it is too late for her now to evade. The Balkan confederation planned by Russia has gone to pieces on the rocks of its own ambitions, as I predicted it would in these columns at the very beginning of the recent war. But ten years hence there may be another story to tell; and meanwhile there is Rumania on the Hungarian frontier. She alone has drawn profit from the Balkan upheaval. She is stronger than she has ever been before, and, hate as she may Russia, who despoiled her in 1877 as her reward for saving a Russian Army at Plevna, Russia is nevertheless her nearest neighbor, whose influence she cannot withstand.

Military Alliance Necessary.

Another argument of the Separatists with which I cannot agree is that withdrawal from the Dual Monarchy and the Triple Alliance will lessen Hungary's military burdens, and thus increase her financial resources for internal development. Quite the reverse seems to me to be true. Free from all "entangling alliances," Hungary would yet have to keep on arming to the utmost of her ability.

Granting even, as is claimed by the Separatists, that she has no direct interest in or can derive no profit from the super-dreadnoughts which Austria is building in the Mediterranean, and that her share of their cost is a total loss to her, the damning fact must be considered that, in total isolation, she would have to fortify her western and northern frontiers as thoroughly as her eastern and southern. Austria may be her ally, she has never yet been her disinterested friend; and the step from the present alliance to separation and neutrality might conceivably be followed by one toward active hostility. In the great war that has threatened so long Hungary will be no more able to remain neutral than Holland or Belgium.

From whatever point one looks at it, the military alliance with Austria, and through her with Germany, is the best safeguard of Hungary's peace and security, which she needs so greatly if she is to carry to completion the grand plan of modernization, of the establishment of true democracy, to which her Independent Party is pledged and for which I bespeak the sympathy of all friends of true liberty in America.

A *The New York Times* összefoglalója a Károlyi-féle Függetlenségi Párt amerikai útjáról, 1914. július 5. *(Szalay-Berzeviczy András gyűjteménye – TranzPress Kft.)*

reám […] Ő ma Európa legrokonszenvesebb, vezető államférfiúja: tiszta, meszszelátó, dogmákon, pártokon, osztályokon felülemelkedő."[10] Emellett töretlenül látogatta az utódállamok vezetői köreit a belgrádi Nikola Pašićtól a bukaresti Take Ionescuig abban a hitben, hogy a magyarokkal szemben a kisantant vezetői lehetnek konföderációs elképzeléseinek szóvivői. Személyét mindenhol jól fogadták, hiszen azt a politikust látták benne, aki eltökéltebb saját hazája kormányának megbuktatásában, mint ők maguk…

Jászi élete utolsó két évtizedét az Egyesült Államokban töltötte. Élvezte az amerikai külügyérek bizalmát, kik úgy tekintettek rá, mint aki a Dunai Konföderáció elméletével előkészítette az Európai Egyesült Államok létrejöttét. Hogy elmélete minden reálpolitikai érzéket nélkülözött, mi sem bizonyítja jobban, mint 1947-es *Miért nem sikerült a Duna-völgyi federációt megalkotni?* című számvetése. Az írásban szembenézett korlátlan naivitásával, és rögzítette az utókornak, hogy a különböző méretű-kultúrájú országokat errefelé azért nem lehetett föderációban egyesíteni, mert „egerekkel és oroszlánokkal nem lehet szövetséget alkotni".[11]

BALRATOLÓDÁS

Károlyi Mihály először 1914 áprilisában látogatott az Egyesült Államokba Kunfi Zsigmond társaságában, célja a hozzávetőlegesen kétmillió kint élő magyar támogatásának megszerzése volt az általános választójog bevezetéséhez és az

10 *Jászi Oszkár naplója 1919–1923. I.m.* 118.
11 Jászi Oszkár: Miért nem sikerült a dunavölgyi federációt megalkotni? *Látóhatár*, 1953/január. 15.

önálló magyar hadsereg létrehozásához. A *Magyarok üdvözlik a hazafit. Károlyi a hunok szabadságáért harcol* című cikkében a *New York Times* idézi a Függetlenség és 48-asok Párt frissen megválasztott elnökét, aki a második Tisza-kormányt korruptnak, autoriternek és az osztrákok szolgájának festette le. Kevéssé ismert, hogy ugyanekkor Károlyi szentpétervári utazást tervez, amely végül meghiúsul. Létrejön viszont egy orosz lapnak adott interjú, amelyben Károlyi állást foglal az Oroszországhoz való közeledés mellett, azután több orosz lap is ír az orosz–magyar barátságról, elismerésüket kifejezve a németellenes magyar politikusok – köztük Károlyi Mihály – iránt. Mindezt Károlyi '20-as évek elején bekövetkező szovjet orientációja miatt fontos megemlíteni.

1918 őszén viharos gyorsasággal omlott össze a történelmi Magyarországnak keretet biztosító Osztrák–Magyar Monarchia, miután egyértelművé vált, hogy a központi hatalmak elvesztették a háborút. IV. Károly föderációs programja, azaz a Monarchia megmentésére tett utolsó kísérlet nem érhetett célt, hiszen az önállóságra törekvő nemzetiségek már a győztes nagyhatalmak nyílt támogatásával követelték az új országhatárokat. Károlyi Mihály 1918. október 16-án a parlamentben kijelentette, hogy a Monarchia a világháborút elvesztette, és Magyarországnak az antantbarátság és pacifizmus útjára kell lépnie. Wekerle Sándor miniszterelnök október 23-án lemondott, a parlamenti üléseket felfüggesztették. Eljött az ideje az egyesült ellenzéknek: a Függetlenségi és 48-as Párt, a polgári radikálisok és a szociáldemokraták átvették a hatalmat. Az általános választójog bevezetését és a radikális földreformot célzó ún. őszirózsás forradalmat azonban gyanakvóan figyelte a Nyugat, hiszen az 1917-es októberi forradalom óta minden aggasztó volt számukra, ami a baloldali radikalizmus vöröslő színeiben mutatkozott, és ezen még Károlyi antantbarátsága sem változtatott. Ennek legkézenfekvőbb bizonyítéka, hogy Magyarország kormányait a győztes nagyhatalmak nem ismerték el, és nem is hívták meg a béketárgyalásokra, egészen a Huszár-kabinet 1919. végi megalakulásáig.

A vörös gróf 1919 júniusában hagyta el az országot, de Jászival szemben nem Nyugaton, hanem Közép-Európában, aztán Keleten kereste a szövetségeseket a magyar belpolitika destabilizálásához. Először az osztrák szociáldemokrata kancellár, Karl Renner, majd a trianoni sírt megásó pánszláv politikusok-ideológusok (Beneš és Masaryk, Milan Hodza, Pašic és Svetozar Pribićević) szalonjaiban találta magát. 1920 áprilisában Beneš azzal bízza meg, hogy használja fel kapcsolatait a szovjet kommunistákkal arra, hogy a lengyel–szovjet háborúban épp győzelemre álló Vörös Hadsereg tiszteletben tartsa Kárpátalja Csehszlovákiához tartozását. A Vörös Hadsereget azonban Piłsudski marsall vezetésével augusztusban sikerült váratlanul megverni a varsói csatában, így a gróf személye feleslegessé vált, Beneš pedig udvariasan közölte vele, hogy többé nem tart igényt a szolgálataira, s kiadta az útját. A csalódott Károlyi ezután a szovjetek kegyeit kereste. Miután az antantban csalódnia kellett, Károlyi egy közép-európai szocialista forradalomban kezdett reménykedni, és ehhez kereste a szovjetek köreit.

külföldről irányított destabilizáció

De ne szaladjunk ennyire előre! Az októbristák bukását 1919. március 20-án a Vix-jegyzék okozta, melyben az antanthatalmak Magyarország keleti országrészének kiürítését kérték a Berinkey-kormánytól. Károlyi lemondásával a frissen megalakult, guruló rubelekkel támogatott Kommunisták Magyarországi Pártja alakíthatott kormányt a szociáldemokratákkal. „Forradalom Magyarországon! Kihirdették a proletárdiktatúrát! Az orosz proletariátus után a magyarok az elsők, akiknek sikerült országukban a hatalmat megszerezni" – hozta címlapon a pétervári *Pravda* 1919. március 26-án. Mindeközben felállt Kun Béla Forradalmi Kormányzó Tanácsának külföldi ellenzéke is; balról a bécsi emigránsok Világosság-csoportja, jobbról az Anti-Bolshevik Committee készült a kommunista rendszer megdöntésére. Az előbbi tagsorában Szende Páltól Garami Ernőig ott találjuk az októbristákat, az utóbbiak között meg Teleki Páltól Gratz Gusztávon át Gömbös Gyuláig a jobboldaliakat. Végül a román betörés hatására a proletárdiktatúra is megbukik: a magyar kommunisták közül sokan Bécsen keresztül Szovjet-Oroszországba menekülnek, és számos képviselőjük

LE JUGEMENT DU 3e CONSEIL DE GUERRE
LENOIR : condamné à mort.
DESOUCHES : 5 ans de prison.
Charles HUMBERT : acquitté.
Capitaine LADOUX : acquitté.

LE STATUT DE L'AUTRICHE-HONGRIE AU COMITÉ DES QUATRE

EXCELSIOR

10e Année. — N° 3.092. — 15 centimes. — Étranger : 20 centimes.
Pierre Lafitte, fondateur. « Le plus court croquis m'en dit plus long qu'un long rapport. » — NAPOLÉON
Téléphone : Gutenberg 02-73 - 02-75 - 15.00. — Adresse télégr. : Excel-Paris. 20, rue d'Enghien, Paris.

VENDREDI 9 MAI 1919

Le plus beau don de l'homme est la miséricorde.
LAMARTINE.

LE 1er MAI COMMUNISTE A BUDAPEST

PHOTOGRAPHIES UNIQUES ADRESSÉES A "EXCELSIOR" PAR SON ENVOYÉ SPÉCIAL

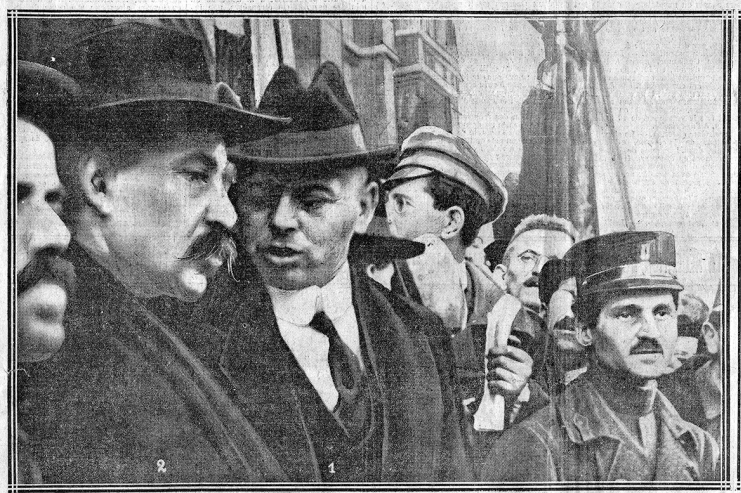
LES CORTÈGES DE LA FÊTE DU 1er MAI A BUDAPEST : 1° LES EMPLOYÉS DES TRAMWAYS ; 2° LA GARDE ROUGE ; 3° LES CHEMINOTS

LA GRANDE MANIFESTATION POPULAIRE DEVANT LE PARLEMENT HONGROIS

LE DÉPUTÉ ELDERSCH PRÉSENTE LES DRAPEAUX COMMUNISTES A L'ARMÉE ROUGE

BELA KUN (1) ET DESIDER BARANYI (2) SUR LES MARCHES DU PARLEMENT, PENDANT LA MANIFESTATION

Bela Kun, qui, selon des télégrammes de Vienne, en date du 6 mai, présidait encore ce jour-là aux destinées de la République communiste hongroise, avait organisé, à Budapest, pour le 1er Mai, une formidable manifestation populaire qui dura toute la journée, ainsi que nous l'a rapporté notre envoyé spécial. Les fêtes, auxquelles prirent part tous les corps constitués civils et militaires, commencèrent

WILHELM BŒHM, COMMISSAIRE A LA GUERRE

par une parade de l'armée rouge, qui comporta la présentation des drapeaux communistes aux soldats, à la Wilhelm Kaserne. De longs cortèges sillonnèrent paisiblement la ville. Certains des manifestants étaient même accompagnés par leurs enfants. Les commissaires du peuple Bela Kun, Baranyi et Bœhm, visibles ici, assistèrent à la grande démonstration populaire du haut des marches du Parlement.

– mint például Kun Béla és Gerő Ernő – kezd a Horthy-rendszerrel kritikus újságírói tevékenységbe. Az 1919 tavaszán-nyarán lefolyt események hatására az októbristák illúzióvesztése az antant irányában maximális volt, így az emigrációra kényszerülő polgári radikálisok és szociáldemokraták a kisantant, az Egyesült Államok, illetve a Szovjetunió irányában kerestek új külföldi szövetségeseket.

1919-ben az Amerikai Magyarok Pártjának támogatásával létrejön a Magyar Nemzeti Konvenció New Yorkban. Ugyanitt tart találkozókat az

M. de Bethmann-Hollweg prétend se substituer à "son empereur" et revendique seul les responsabilités de la guerre.

LE DISCOURS DE M. CLEMENCEAU SUR LE TRAITÉ DE PAIX

EXCELSIOR

MARDI 1 JUILLET 1919

En France, chacun veut ce que tout le monde désire. Honoré de BALZAC.

PLUS QUE JAMAIS LA TERREUR ROUGE RÈGNE EN PAYS HONGROIS

A Magyar Forradalmi Kormányzótanács külügyi népbiztosának rendelete.

MINDENKINEZ!

forradalmi törvényszék elé fog állíttatni.

KUN BÉLA

CONFERENCE FRANÇAISE TRES IMPORTANTE

aura lieu le 26 Mai prochain dans la grande salle de la Maison Marx-Lénine, Rózsa-utca 61 à 4 heures de l'après-midi

◆ APPEL GENERAL ◆

à tous les indigents ou étrangers, s'intéressant au communisme ou voulant en avoir un enseignement impartial, ect. d'y assister

LA SEULE AFFICHE SIGNÉE PAR BELA KUN

UNE PHOTO DE BELA KUN, PRISE TOUT RÉCEMMENT A BUDAPEST

UNE AFFICHE RÉDIGÉE EN FRANÇAIS

Le commissaire du peuple Samuely a été nommé dictateur en Hongrie. Depuis huit jours, on exécute en masse, les fusillades ayant lieu principalement sur la place du Parlement, à Budapest. Aux représentations qui lui étaient adressées par le chef de la mission italienne, au sujet des condamnations sommaires prononcées par le conseil de guerre communiste, Bela Kun a répondu vigoureusement. Voici, à gauche, une affiche ordonnant de respecter les drapeaux des nations alliées, le drapeau français ayant été lacéré. C'est la seule que Bela Kun ait signée. A droite, une curieuse affiche rédigée en français.

LA COMMUNICATION DU TRAITÉ DE PAIX DE VERSAILLES AU PALAIS-BOURBON

M. CLEMENCEAU, PRÉSIDENT DU CONSEIL, DÉPOSE A LA TRIBUNE LE PROJET DE RATIFICATION DU TRAITÉ SIGNÉ SAMEDI A VERSAILLES

Jamais on avait vu pareille affluence dans les tribunes publiques. Après une brève allocution de M. Deschanel, célébrant la joie ressentie par le pays tout entier à la signature de la paix, M. Georges Clemenceau, président du Conseil, est monté à la tribune pour déposer le projet de ratification du traité de paix, qui doit être renvoyé à l'examen de la commission spéciale nommée vendredi dernier. Le chef du gouvernement a prononcé en même temps un discours fort applaudi pour exalter l'œuvre accomplie par le pays entier durant la guerre et faire entrevoir l'œuvre considérable qui s'offre à tous dans la paix.

A francia sajtó címlapos beszámolói a magyarországi Tanácsköztársaságról 1919. május–júliusában *(Szalay-Berzeviczy András gyűjteménye – TranzPress Kft.)*

amerikai–magyar munkásmozgalom által alapított Liga a Horthyzmus Ellen nevű szervezet, de Horthy-ellenes a legtöbb magyar nyelvű amerikai újság is, mint például a New York-i *Új előre* vagy a *Népakarat*, illetve a chicagói *Világosság*. Az emigráció vezetésével egységfrontot akartak létrehozni azzal a céllal, hogy tengerentúlról szervezett puccsal döntsék meg az „autokratikus Horthy–Bethlen-rezsimet", és (megint) kikiáltsák a népköztársaságot. Saját bevallásuk szerint céljaikat a két-hárommillió amerikai magyar döntő többsége támogatta. Ideológiai vezérük a száműzetésre kényszerült Károlyi volt, aki több októbrista

társával együtt élénk propagandatevékenységbe kezdett az épülő Horthy-rendszer ellen. Az emigráció a Nemzeti Hadsereg leszerelését és Horthy eltávolítását szerette volna elérni, akár idegen csapatok segítségével is.

Károlyinak sikerült ügye szolgálatába állítania a *Bécsi Magyar Újság*ot, amely 1920. június 5-én, a trianoni békeszerződés aláírása után egy nappal közleményben üdvözölte a magyarokra kivetett gazdasági blokádot válaszul a „fehérterror" rémtetteire. A lap későbbi cikkei még keményebb hangot ütöttek meg: „Horthyn nem fognak a szavak, tettekkel kell őt porba sújtani. A brutalitásban az a rettenetes, hogy nem lehet brutalitás nélkül leküzdeni. Horthy cselekedeteivel az emberiség ellenségének mutatja magát, tehát az emberiségnek vele szemben le kell mondania az emberiesség hagyományáról." E csoport nem nézte jó szemmel a hatalommal lepaktáló parlamenti szociáldemokratákat és az otthon maradó liberálisokat sem. Mindeközben Peyer Károly és Rassay Károly maga is szorgalmas aknamunkát végzett a nyugati sajtó hasábjain a Bethlen-kormánnyal szemben. A magyar kormány álláspontja szintén keményedett, s nem tett különbséget a Károlyi-párt és a Tanácsköztársaság között.

Mint volt róla szó, Jászi is küldetése részének érezte, hogy diszkreditálja Magyarország pénzügyi reputációját. 1923-ban több cikket írt a *New York Times*ba a „Habsburg-ügynök" és „feudalista" Apponyi Albertről, aki azért utazott szerinte az Egyesült Államokba, hogy amerikai hitelt szerezzen, melyből restaurálhatja a Habsburg-trónt. Ma már tudjuk, hogy ez álhírgyártás volt. Jászi azzal próbálta a nemzetközi közvéleményt Magyarország ellen hangolni, hogy miután nálunk nincs általános választójog (kérdés, hogy hol volt ilyen akkoriban), hazánk semmilyen pénzügyi támogatást nem érdemel meg. Jászit nem érdekelte, hogy a háború után még a liberálisok és a szociáldemokraták is elismerték, hogy a keresztény-konzervatív kormány fokozatosan bővítette a választójogot; hazáját renitens, anakronisztikus és antidemokratikus országnak kiáltotta ki Nyugaton.

nemzetközi álhírgyártás

Az októbristák Horthy-ellenes cikkeknek rendszeresen helyet adó külföldi lapoknak se szeri, se száma (*Adevarul*, *Arbeiter Zeitung*, *Associated Press*, *Berliner Tagblatt*, *Daily Harold*, *Der Morgen*. *Frankfurter Allgemeine Zeitung*, *Jugoslavinske jiva*, *Nation*, *Neue Zürcher Zeitung*, *New Europe*, *New Republic*, *Nova Europa*, *Pressburger Zeitung*, *Slavonic Review*, *The Daily Telegraph*, *The New York Times*, *United Press*, *Universul*). A '20-as években a *The Times* is számos alkalommal vette össztűz alá a Bethlen-kormányt a „vasöklű magyar közigazgatás" vagy éppen a „demokratikus mázzal bevont autokrácia", aztán „a nyílt szavazás antidemokratikussága" és az ellenzéki sajtó elnémítása miatt. „Bírálataink Magyarország antiliberális és antidemokratikus uralkodói elitje és nem az ország ellen irányulnak" – magyarázta a brit lap. Az ellenzék és az emigráció ehhez folyamatosan adta muníciót. „Magyarország vezetése semmibe veszi az emberi jogokat és a népek jogait" – írta André Lebey francia szocialista újságíró 1926-ban. De sokatmondó az *Amerikai Népszava* 1927. augusztusi száma is, melyben Jászi Oszkár Magyarország ellen intézett vádjait olvashatjuk: áldemokrácia, földreform helyett hűbéri visszafejlődés, antiszemita nacionalizmus. Az emigráció Horthy-ellenes sajtóhadjáratának ékköve Károlyi 1926-ban a *New York Times*ban közölt írása volt. Ebben a magyar kormányt hiteltelenítő frankhamisítási botrány hullámaira felkapaszkodva megírja, hogy „a Horthy-rendszernek már csak hetei vannak hátra. Nacionalizmusa, ultrasovinizmusa törvényszerűen vezetett el a frankhamisítás világbotrányáig […] A Nyugatnak legalább most már valós képe lesz a konszolidáló, európéer Bethlenről." Károlyi nem volt rest sztrájkra felszólítani az amerikai kommunistákat a hazáját támogató – pontosabban csupán piaci hitelt kölcsönző – Wall Street-i pénzintézetekkel szemben.

Érintettük már, hogy Károlyi és Jászi az emigráció éveiben élesen szembekerültek egymással a demokrácia és a bolsevizmus eltérő megítélése miatt. „Az orosz bolsevizmus elméletileg őrület, politikailag esztelenség, erkölcsileg kriminalitás. Kommunizmusuk lázálom, politikájuk a legrosszabb militarizmus új életre keltése, moráljuk erőszak és szolgaság: még a kapitalizmusnál is hitványabb" – vélekedett utóbbi.[12] A magyar kormány megítélésében azonban a két októbrista közös

12 *Jászi Oszkár naplója 1919–1923. I.m.* 243.

BÉCSI
MAGYAR UJSÁG

Szerkesztőség: WIEN. IX. KER., CANISIUSGASSE 8—10 Telefon: 14-8-20, 16-1-13, 21-8-20

Egy szám ára: Ausztriában 30 K, Csehszlovákországban 1·40 čK, Romániában 2 lei, Jugoszláviában — dinár

Kiadóhivatal: WIEN, IX. KER., CANISIUSGASSE 8—10 Telefon: 17-6-58, 14-8-20, 21-8-20

III. évfolyam | Bécs, vasárnap, 1921 december 18 | 302. szám

A magyar pokol

Irta: Jászi Oszkár

Az utolsó napok nemzetgyülési vitáit nem lehet kinos felindulás nélkül olvasni. A kép, melyet e tárgyalások az ország állapotairól megrajzolnak, olyan irtózatos, a történelmi drámának s a legvéresebb kriminálregénynek olyan keveréke, mely mellett eltörpül és elszintelenedik mind az a vád, amivel valaha is haragtól és elkeseredéstől remegő emigránsok a külföld elé léptek.

Mert azt ugyan tudtuk valamennyien, hogy Magyarország felelőtlen fegyveres bandáknak, kijáróknak és kalandoroknak Eldorádója, hogy ott ártatlanok sinylődnek börtönökben és gazemberek uralkodnak és uraskodnak, hogy a parlament hatalma árnyékhatalom a kamarilla diktatúrájával szemben: de mindezek a tények valahogyan, mint egy korrupt rendszer izolált bomlástermékei állottak a szemünk előtt, melynek szerves egysége, logikája, általánossága a mai napig nem domborodott ki kellő nyomatékkal, annál kevésbbé, mivel az állított igaz tények mögött mindig kiéreztük végletekig elgyötört és elkinzott embereknek szubjektiv tulzásait és szinezéseit.

Ellenben Együgyű Károly puccsa óta a helyzet lényegesen megváltozott. Tömérdek szerény publicistái nem tehetünk egyebet, mint azt, hogy megkíséreljük a logika és a kauzalitás nagyon meg nem felelő eszközeivel megrajzolni és kidomborítani a magyar parlamenti ellenzék tény-megállapításainak és kritikáinak néhány jellegzetes vonását.

A szintér: egy koplaló ország, rettenetesen kiéleztt, de mechanikai erőszakkal elnyomott párt-osztály- és faji harcaival. Valóban a *homo homini lupus* társadalma ez: mindenki fegyveresen áll őrt a maga futterporciója felett s egyben ördögi machinációkkal azon töpreng, hogyan forgathatná ki felebarátját az állásából, a lakásából, az üzletéből, a szállításaiból, hogyan lehetne kormány vagy politikai protekcióval sibolni, valutát csempészni vagy valami integritásos üzletet kötni.

A főszereplők: a három kamarilla. Együgyű Károly, az Albrecht-fiu és a csaknem otrantói és szegedi hercegi, az admirális kormányzó udvartartása. Mindhárom kamarilla a megfizetett ágensek, lepénzelt diplomaták, csábos delnők, áldozatkész bankárok és ravasz fiskálisok, szent papok, kémkedő keritőnők, zárós terroristavezérek a határszéléről, akik a kalandra, a puccsra, a fölkelésre spekulálnak...

A hadseregük: teljes, hamisitatlan középkori martalóc- és condottiere-tipus. Nemcsak minden kamarillának van meg a maga hadserege, de ezen a hadseregen belül minden bandavezérnek megvan a maga külön zászlóalja s e zászlóaljon belül minden alvezérnek a maga zsoldos csapata. Minthogy azonban mindezek az alakulatok megbizhatatlanok és minduntalan felbomlanak, végszükség esetén a koplaló diákok vagy a fegyházlakók soraiból vásárolnak katonákat a bohém Krausz Simi vagy a tündöklő Izabella pénzén. Zadravec püspök ur, az öblöshangu fajmagyar pedig az Istent, hol Horthy, hol Habsburg pártjára állitja.

A kormányzásuk: janicsár- és puccspolitika. Állandó komplottervektől izzik a levegő. Minduntalan fölmerül a nemzetgyülés fegyveres szétkergetésének és az ellenzék elfogatásának, Gömbös diktatúrájának és Horthy vezér királyságának, vagy egy ujabb Albrecht-puccsnak az eszméje. Mialatt az ország nagy többsége lassu éhhalál állapotában vegetál: a kormányzás semmi egyébb, mint három-négy maffia gyülölködő marakodása a koncok és panamák kizárólagos privilégiumáért.

Nagy vonásokban ilyen annak az *In*

a meggondolás, hogy a magyar probléma lényegében nem egy politikai, nem egy gazdasági, nem egy osztályharci, de egy erkölcsi probléma. Elsősorban becsületes emberekre van szükség, akiknek közéleti morálitása épp oly tiszta, mint magánmoralitása.

Nem véletlenség tehát, de vigaszos kortörténeti tünet, hogy az uj Magyarország két joggal tisztelt vezérférfia, akik épp e zord időkben annyi jelét adták elvhüségüknek és bátorságuknak, legutóbb szintén ennek a szempontnak döntő fontosságára figyelmeztettek. *Károlyi* Mihály Belgrádban arra intette hiveit, hogy a jövőben jellemes politikusokat kerassenek vezérekül s ha tehetségek és jellemek között kell választani, a jellemek mellett döntsenek. *Gésscicin* Sándor pedig ujpesti beszédében ezt mondotta: „Ne higyjünk olyanoknak, akik utólag változtatnak véleményt és vigyázzunk, hogy ha majd a szabadság megszületik és sokan átjönnek hozzánk, sohase no fejtsük el, hogy kik voltak az elsők, az igazak és különböztessük meg ezektől a konjunktura lovagokat."

A magyar válság legmélyebb értelme ebben a két nyilatkozatban van. Szabadságunkat nem ellenségeink döfték le, de ügyünk áruló, nem a reakció, de a stróberek.

Jászi Oszkár vezércikke az emigrációban megjelenő *Bécsi Magyar Újság*ban 1921. december 18-án *(Szalay-Berzeviczy András gyűjteménye – TranzPress Kft.)*

nevezőre talált. Sem Bethlen politikáját, sem személyét nem kedvelték, a hazai ellenzéket pedig gyávának, hatástalannak és megalkuvónak találták. Jászi egyik címlapos cikkében odáig ment, hogy a Bethlen-rendszert legjobban „a magyar pokol" kifejezés írja le.[13] Kötelességének érezte, hogy felvilágosítsa az amerikai közvéleményt a magyar demokrácia válságos állapotáról, amelyet szerinte egy „fehérterrorista katonai diktatúra" tart fogva, melynek végcélja egy újabb európai háború kirobbantása.[14] Egy másik helyzetértékelése így szólt:

> „Magyarország ma sokkal inkább feudális állam, mint valaha volt. A magyarok vaskézzel, jobbágyként kezelik alattvalóikat. Ma is az a vágyuk, hogy meghódítsák a szomszédos országokat. Európa struktúrájában Magyarország a maga fehér terrorjával, a maga vad, faji türelmetlenségével és óriási konzervativizmusával csak zavaró lehetőségeket jelent."[15]

Hasonló hangvételű bírálatainak helyt adtak a nyugati lapok, de ennél tovább nem mentek. A brit külpolitika 1924-ben világossá tette, hogy bár ők sem tartják demokratikusnak Magyarországot, de „az országnak belülről és nem kívülről kell demokratizálódnia".[16] Sokatmondó egy 1923-as olvasói levél a *The Times*-ban, melyben egy Lord Newton nevű felsőházi képviselő veszi védelmébe Bethlent és Horthyt, miután figyelemmel kísérte Jászi Oszkár publikációit. Az illető így fogalmaz: „Úgy tűnik, Jászi Oszkár politikai ellenfelei iránti gyűlölete olyan határtalan, hogy országát inkább aláásná, miközben az éppen most kezd példátlan szenvedések után talpra állni."

13 Jászi Oszkár: A magyar pokol. *Bécsi Magyar Újság*, 1921. december 18.
14 Jászi says Apponyi is Hapsburg Aid. *The New York Times*, 1923. október 7.
15 Horthynak nem ad kölcsönt Amerika. *Bécsi Magyar Újság*, 1923. augusztus 13.
16 Idézi: Romsics Ignác: *Bethlen István. Politikai életrajz.* Osiris, Bp. 1999. 236.

1928 szeptemberében Károlyi Mihály a Gellért Hugó vezette, Jászi szerint csak kommunista tagokkal rendelkező amerikai Horthy Ellenes Liga vendégeként szólalt fel New Yorkban. A szervezet ekkor Bethlen István magyar miniszterelnök *New York Times*ban közzétett írása ellen tiltakozott (ebben a cikkben azt a ma már nem vitatott tényt fejtette ki, hogy az I. világháború kirobbanásakor Tisza békét akart). Károlyi vádja Bethlennel szemben az volt, hogy – Tisza Istvánhoz hasonlóan – autokrata, és lelkén több ezer munkás és zsidó meggyilkolása, illetve egyenesen az európai béke aláásása szárad. Károlyi a '30-as években a BBC magyar adásában felhívást tett közzé Horthy „feudális és fasiszta" rendszerének lerombolására, máskor pedig méltatta a sztálinista Szovjetunió szerepét a Duna menti Európa „felszabadításában". Károlyit elítélte a szintén emigrációba kényszerült Fejtő Ferenc, mert nem írta alá 1939-ben a Molotov–Ribbentrop-paktumot elítélő közös nyilatkozatot, és mert nem állt ki Beneš magyarellenes politikája ellen 1945 után. Bőhm Vilmos Károlyihoz írott leveleiből megtudjuk, hogy Károlyiék azt szerették volna, ha a Kállay-kormány megbukik, hatalomra kerül a szélsőjobb, anarchia és káosz lesz úrrá, romjain pedig megszülethet egy Beneš–Sztálin-paktum. Károlyi nemcsak megértést mutatott a szovjetrendszer irányában, hanem a sztálini propaganda aktív eszköze is lett, élénk kapcsolatot tartott fenn Buharinnal, szolgálatait a Rákosi-rendszer párizsi nagyköveti poszttal jutalmazta.

IV. évf. 1. sz. Wien 1921 Január 1

AZ EMBER

GÖNDÖR FERENC POLITIKAI HETILAPJA

Garami Ernő,
Kunfi Zsigmond,
Buchinger Manó,
Rónai Zoltán,
Szende Pál,
Böhm Vilmos,
Hatvany Lajos stb.
nyilatkozatai az amnesztia-rendeletről

A halálraitélt népbiztosok

INTERJUN GRATZNAL

Irta: Diószeghy Tibor

Ára Ausztriában 10 kor. • Csehszlovákiában 4 sokol • Romániában 4 lei • Jugoszláviában 2 dinár • Amerikában 15 cent

A bécsi emigrációban kiadott *Az Ember*, a proletárdiktatúra alatt az újságíró-szakszervezetet és a sajtódirektóriumot vezető Göndör Ferenc hetilapja 1921-ben *(Szalay-Berzeviczy András gyűjteménye – TranzPress Kft.)*

Felhasznált irodalom

„Az ország belepusztul ebbe a háborúba". Berzeviczy Albert naplója 1914–1920. szerk. Gali Máté–Kovács Kiss Gyöngy, Komp-Press – Korunk, Kolozsvár, 2014.

Balogh József–Illyés Gyula–Keresztúry Dezső: *Hírünk a világban*. Magvető, Bp. 1985.

Garami Ernő: *Forrongó Magyarország. Emlékezések és tanulságok*. Pegazus, Lipcse–Wien, 1922.

Gróf Bethlen István és kora. Osiris, Bp. 2014.

Hajdú Tibor: *Károlyi Mihály*. Kossuth, Bp. 1978.

Hatos Pál: *Az elátkozott köztársaság. Az 1918-as összeomlás és forradalom története*. Jaffa, Bp. 2018.

Hatos Pál: *Rosszfiúk világforradalma. Az 1919-es magyarországi Tanácsköztársaság története*. Jaffa, Bp. 2021.

Hermann Róbert–Ligeti Dávid: *1919. A nagy szétesés*. Országház, Bp. 2020.

Jászi Oszkár naplója 1919–1923. szerk. Litván György, MTA TTI, Bp. 2001.

Jászi Oszkár publicisztikája. szerk. Litván György–Varga F. János, Magvető, Bp. 1982.

Jászi Oszkár válogatott levelei. szerk. Litván György–Varga F. János, Magvető, Bp. 1991.

Károlyi Mihály: *Hit, illúziók nélkül*. szerk. Kardos György és társai, Bp. 1982.

Köves Rózsa–Erényi Tibor: *Kunfi Zsigmond életútja*. Kossuth, Bp. 1974.

Litván György: *Jászi Oszkár*. Osiris, Bp. 2003.

George Litvan: Oszkár Jászi: A Danuban Patriot in America. *The New Hungarian Quarterly*, 92. szám, 1983.

Mályusz Elemér: *A vörös emigráció*. Attraktor, Gödöllő, 2006.

Raffay Ernő: *Politizáló szabadkőművesség. Jászi Oszkár és a Martinovics páholy államellenes tevékenysége 1906–1912*. Kárpátia Stúdió, Bp. 2012.

Romsics Ignác: *Bethlen István. Politikai életrajz* (2. kiadás) Osiris, Bp. 1999.

Veszprémy László Bernát: *1921 – A Horthy-rendszer megszilárdulásának története*. Jaffa, Bp. 1921.

Samuel J. Wilson: Oszkár Jászi and the Hungarian Democratic Emigration. *Hungarian Studies*, 1991/1–2.

TÖRTÉNELMI MÉRLEGEN

A vörös emigráció sikertelenségéről maguk a kisantant vezetői állították ki a bizonyítványt. Beneš például így fogalmazott velük kapcsolatban: „A magyar emigráció túllépte azt a határt, melyet egy emigráció a saját hazája közvéleményével szemben folytathat. Az emigráció képtelen a megfelelő munkára. Elmulasztotta az angol és francia közvéleményt felvilágosítani, mely ma is Horthy-párti. Az emigráció prognózisai nem teljesedtek be. Horthy nem bukott meg a kisantant beavatkozásai dacára sem."[17] Az októbristáknak Magyarország demokratizálásába vetett hite, az általános és titkos választójogért, valamint a földreformért folytatott harca akár méltányolható is lehet, de a külföldön – a kisantant, a szovjetek vagy éppen a nyugati kormányok támogatással – kifejtett Magyarország-ellenes sajtóhadjáratuk a nemzetárulás minősített esete volt, eredménytelensége pedig szükségszerűen vezetett a vörös emigráció önfelszámolásához. Nevezett csoport tagjai szerették magukat a legendás '48-as emigránsokhoz hasonlítani. Ezzel kapcsolatban érdekes az, amit az *Amerikai Magyar Népszava* 1927. augusztus 28-i számában olvashatunk: „A Károlyi-kormány levitézlett gyászalakjai úgy szeretnek külföldön szerepelni, mintha emigránsok volnának. Pedig az emigráns Kossuth Lajos volt és a vele együtt hontalanokká lett magyar hazafiak, akik külföldön fegyvertársakat, segítőket és barátokat szereztek Magyarország számára, de nem növelték a Magyarországot körülvevő ellenséges gyűrűt, ahogy azt a magukat emigránsoknak nevező szökevény károlyisták teszik." ■

> **a Magyarország-ellenes sajtóhadjárat megbukott**

17 *Jászi Oszkár naplója 1919–1923. I.m.* 264.